



Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 11.05.2026 nr 8-1/3800-1

Meie 21.05.2026 nr 6-3/26-948-3

Arvamus perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Harju Maakohus tänab võimaluse eest avaldada arvamust perekonnaseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõule.

Eelnõuga tutvumise järgselt laekus arvamusi mitmelt Harju Maakohtu kohtunikult.

1. Kohtusse pöördumine abielu lahutamiseks (PKS § 65 lg-d 1 ja 2 jne)

Seletuskiri: „*Kui hageja ei ole püüdnud enne kohtusse pöördumist abielu kohtuväliselt lahutada, võib kohus jätta avalduse TsMS § 371 lg 1 p 1 alusel menetlusse võtmata, kuna PKS § 65 lg 2 tingimused ei ole täidetud.*“ TsMS § 371 lg 1 p 1 kohaldub olukorras, kus asi ei kuulu tsiviilkohtus lahendamisele. Abielu lahutamine on olemuselt eraõiguslik perekonnaõiguslik vaidlus, mille lahendamine kuulub seadusest tulenevalt maakohtu pädevusse. Pädevuse määramisel lähtutakse õigussuhte olemusest, st sellest, kas tegemist on eraõigusliku või avalik-õigusliku suhtega (vt TsMS § 1 ja selle kommentaarid). Seetõttu ei saa kohtuvälise lahutamise võimaluse soovituslik kasutamata jätmine muuta vaidlust selliseks, mis ei kuuluks tsiviilkohtu pädevusse ja selle menetlemisest ei saa keelduda TsMS § 371 lg 1 p 1 alusel. Kui eelnõu eesmärk on suunata abikaasasid esmalt kasutama kohtuväliseid võimalusi ning piirata enne seda kohtusse pöördumist (vt TsMS § 371 lg 1 p 3 keeldumise alus), tuleb see menetluslik tagajärg seaduses üheselt ja selgelt sätestada. Praegusest sõnastusest ega seletuskirjast ei nähtu piisava selgusega, kas tegemist on üksnes soovituselise või kohustusliku kohtueelse korraga. Seega praeguses redaktsioonis tekitab eelnõu õiguslikku ebaselgust - ühelt poolt sätestatakse materiaaõiguslikus normis tingimus kohtusse pöördumiseks, kuid teisalt ei reguleerita piisavalt

selgelt selle tingimuse menetluslikku tähendust ega tagajärgi. Jätkuvalt pooldame, et abielu lahutamise menetlused tuleks kohtust välja viia.

2. PKS § 95 lg 2

Seletuskirjast nähtub, et muudatuse peamine eesmärk on Siseministeeriumi praktikale selge õigusliku aluse andmine ning põhimõtte kinnistamine, et põlvnemise kohtulikul tuvastamisel kaasneb vanematele ühine hooldusõigus. See eesmärk ei kajastu aga piisavalt selgelt kavandatavas normis. Sätte sõnastusest võib jääda mulje, et kohus peab hooldusõiguse küsimuse alati eraldi lahendama, kuigi seletuskirja järgi soovitakse pigem kinnitada seadusest tulenevat üldreeglit ühise hooldusõiguse tekkimise kohta. Selline vastuolo võib praktikas põhjustada ebaselgust ja suurendada kohtute töökoormust. Kuna kavandatava eelnõu PKS § 117 lõikes 3 on piisavalt selgelt sätestatud, et põlvnemise tuvastamisel kaasneb ühine hooldusõigus puudub meie hinnangul vajadus PKS § 95 lg 2 lisamiseks.

Kui kavandatava sätte eesmärk on siiski täpsustada selgemalt, et koos põlvnemise hagiga saab kohus lahendada ka hooldusõiguse küsimuse, siis see küsimus on juba lahendatud kavandatava eelnõu TsMS § 550 lg 2 muudatusega.

3. PKTS § 29 lg 3

Viide „kohtulahendis märgitule“ eeldab, et kohtulahendi resolutsioon sisaldab hooldusõiguse kohta kohtu poolset otsustust. Seda otsustust ei pruugi kohtulahendis olla kuivõrd kavandatav PKS § 117 lg 3 järgi ei pea sellist märget kohtulahendisse tegema, kui kohus tuvastab põlvnemise.

Remargi korras märgime, et kavandatav PKS § 117 lg 3 sõnastus on kooskõlas kehtiva halduskohtu praktikaga ning toetame sellise sätte lisamist. Seega kui seadusandja eesmärk on sätestada, et põlvnemise kohtuliku tuvastamisega kaasneb seadusest tulenevalt ühine hooldusõigus, siis peaks ka PKTS regulatsioon olema sellega kooskõlas ning võimaldama registrikande tegemist ka juhul, kui kohtulahend ei sisalda eraldi märget hooldusõiguse kohta.

Seetõttu võiks kaaluda PKTS § 29 lg 3 sõnastuse täpsustamist, näiteks viisil, mis võimaldaks kande tegemist nii kohtulahendis märgitu kui ka seadusest tuleneva hooldusõiguse alusel.

4. PKS § 102 lg 2 „lähtuvalt lapsega seotud kulutuste jaotusest vanemate vahel“

Millisel viisil vähendatakse sellega kohtu kaalutusõigust? Vastupidi, muudatusega lisatakse PKS § 102 lg 2 kohaldamisel juurde uus hinnatav asjaolu – „lapsega seotud kulutuste jaotus vanemate vahel“ –, mille sisu ja tähendust peab kohus igas konkreetses vaidluses täiendavalt tuvastama ja hindama. PKS § 102 lg 2 rakenduspraktika on kujunenud ühtseks ning kohtud arvestavad ka kehtiva õiguse järgi lapse ülalpidamiskulude tegelikku kandmist ja vanemate hoolduskoormust. Pigem võib muudatus tuua kaasa täiendava tõlgendusvajaduse küsimuses, kuidas erineb uus „kulutuste jaotus vanemate vahel“ senisest mõjuva põhjuse hindamisest PKS § 102 lg 2 tähenduses. Eeltoodu ei lihtsusta elatise nõuete menetlemist. Kuna PKS § 102 lg 2 rakenduspraktika on selge ja järjepidev ei toeta sätte muutmist.

Seletuskirjas viidatud automatiseeritud otsuste tegemise ja käesolevate muudatuste vaheline seos jääb ebaselgeks. Kui otsuseid soovitakse teha automatiseeritud menetluse käigus peab selleks olema 1) õiguslik alus, mis sätestab andmekogu olemasolu, 2) andmete nimekiri, mida võetakse arvesse, 3) kontrollimehhanism. Riigikohtu halduskolleegiumi 28. september 2023 lahendis haldusasjas 3-21-979 (p 38-42) on kirjeldatud, kuidas automatiseeritud süsteem peaks töötama. Selliseid kavandatavaid muudatusi ei järeldu. Teisalt, vaadates kohtutesse esitatavaid elatise hagisid, siis tihti ongi vaidlus selles, kas ja milline on vanema varaline seisund. Igasugune automatiseeritud süsteem saaks saada infot üksnes Eesti riigi poolt peetavatest andmekogudest. Kui vanema vara asub välisriigis, ei ole automatiseeritud süsteemil

võimalik andmetele ligi pääseda ning automatiseeritud otsus põhineks ebaõigetel või puudulikel andmetel.

5. PKS § 102 lg 3

Sätte muutmise eesmärk seoses lapse erivajadustega jääb ebaselgeks. Ka kehtiva kohtupraktika järgi peab kohus menetluses arvestama lapse erivajadustega ning mõistma sellest lähtudes välja elatise (PKS § 99 lg 2). Kui seadusandja peab vajalikuks erivajadustega arvestamist eraldi rõhutada, võiks selle sätestada PKS § 99 lõikes 2.

Ei toeta kummagi vanema varalisest seisust lähtuva elatise väljamõistmise võimaluse kaotamist. Lapse ülalpidamise eesmärk ei ole üksnes minimaalsete vajaduste tagamine. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on lapsel õigus osa saada oma vanemate elatustasemest, millist eesmärki praegune säte tagab. Seetõttu on põhjendatud, et väga hea majandusliku olukorraga vanemate puhul võib elatis ületada lapse vältimatute põhivajaduste katmiseks vajaliku määra.

Kehtiva õiguse kohaldamisel on praktikas tekkinud vaidlus küsimuses, kas kohus peab PKS § 102 lg-s 3 sätestatud asjaolusid kontrollima omal algatusel või üksnes juhul, kui menetlusosaline sellele tugineb. Sätte rakenduspraktika pole selles osas järjepidev. Seetõttu võiks sätte kehtetuks tunnistamise asemel kaaluda regulatsiooni täpsustamist, et oleks üheselt selge, millises ulatuses lasub kohtul vastav selgitamis- ja uurimiskohustus. Toetame lähenemist, mille kohaselt kontrollib kohus sätte kohaldamise eeldusi juhul, kui menetlusosaline on sellele tuginenud.

6. PKS § 137 lg 3 muudatust toetame ja leiame, et see on vajalik muudatus.

7. Täiendava ettepanekuna palume kaaluda PKS § 131 lg 2 ja § 188 täpsustamist olukordadeks, kus pärandvara negatiivne väärtus nähtub juba notari tehtud päringutest. Nimelt esineb praktikas olukordi, kus pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korra § 10 alusel tehtud päringute põhjal on üheselt tuvastatav, et pärandaja kohustused ületavad olulisel määral pärandvara hulka kuuluvaid õigusi ja vara. Sellisel juhul ei pruugi olla põhjendatud täiendava kohtuliku kontrolli läbiviimine üksnes pärandist loobumise lubamiseks alaealise nimel.

Sellest lähtuvalt võiks PKS § 131 lg 2 täiendada näiteks järgmises sõnastuses:

„/./ või kui pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korra § 10 alusel tehtud päringute põhjal on ilmne, et pärandaja kohustused ületavad pärandvara hulka kuuluvate õiguste ja vara väärtust.“

Sarnaselt eelnevalt võiks täiendada PKS § 188 lg 1 järgmises sõnastuses:

„Kohtu nõusolek pärandist loobumiseks ei ole vajalik, kui pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korra § 10 alusel tehtud päringute põhjal on ilmne, et pärandaja kohustused ületavad pärandvara hulka kuuluvate õiguste ja vara väärtust.“

Selline regulatsioon võimaldaks vältida olukordi, kus kohtult taotletakse formaalset nõusolekut olukorras, kus pärandvara negatiivne väärtus on juba objektiivselt tuvastatav ning kohtulik menetlus ei anna sisuliselt täiendavat kaitset. Muudatus vähendaks põhjendamatu menetluskoormust nii kohtutele kui ka menetlusosalistele ning aitaks kiirendada pärimismenetlusi olukordades, kus pärandist loobumise põhjendatus on ilmne.

8. Täiendava ettepanekuna palume kaaluda TsMS § 222 lg 3 muutmist selliselt, et sättes toodud põhimõtte ei kohalduks kohalikule omavalitsusele.

Kohalik omavalitsus osaleb menetluses seadusest tuleneva ülesande täitjana. Omavalitsuse ülesanne on anda kohtule lapse huvidest lähtuvaid teavet ja seisukohti ning kaitsta seeläbi lapse heaolu. Praktikas osalevad kohaliku omavalitsuse nimel menetluses erinevad ametnikud ja/või juristid, et nimetatud ülesandeid täita. Seega nõue anda igaks konkreetseks perekonnaasjaks eraldi sõnaselge volitus põhjustab kohalikele omavalitsustele põhjendamatut halduskoormust ega anna menetlusosaliste õiguste kaitse seisukohalt sisulist lisaväärtust. Samuti suurendab see kohtu töökoormust olukordades, kus kohus peab tegelema üksnes volikirjade vormiliste puuduste kõrvaldamisega, kuigi kohaliku omavalitsuse tegelik esindusõigus ja menetluses osalemise alus ei ole vaidluse all.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Triin Siimpöög
osakonnajuhataja